

Testimoni de premsa, ràdio i televisió

J. J. CASTILLO

Tenim aquí mateix no sols l'esdeveniment esportiu més important de tota la història espanyola, sinó una conjuntura barcelonina incomparable i única. Quelcom que constituirà una fita profunda i inoblidable a la vida mil·lenària de la Ciutat Comtal.

La cita olímpica ens portarà 350.000 visitants, gairebé 15.000 atletes, tècnics i directius i representants de 170 països, la xifra més alta de participació mai registrada en uns Jocs. Milers de milions de pessetes s'han invertit per a que aquesta impressionant cita agafi la brillantor que es mereix. Els més moderns mitjans tècnics, en tots els sentits, estaran en acció per retransmetre a centenars de milions d'espectadors escampats pels cinc continents les emocionants jornades que es viuran durant els vint dies de competició a cavall entre els mesos de juliol i agost.

Un miler de persones sota el comandament de Josep Miquel Abad, director general d'aquesta Olimpíada, porten més de cinc anys concretant els plans i projectes d'aquest magne esdeveniment que és dut a la realitat per milers de tècnics, treballadors, especialistes, dissenyadors i arquitectes. A aquestes alçades, i a falta de la darrera mà, tot està a punt per a que Barcelona es transformi en el centre d'atracció universal durant tres setmanes, irradiant no sols l'espectacularitat d'unes proves esportives extraordinàries sinó, el que és més important, projectant a través dels 12.000 enviats especials de premsa, ràdio i TV, el

nom, el prestigi, la seriositat i la transcendència de Barcelona com una de les urbs més dinàmiques, avançades i culturals de tot el planeta.

Per a que això sigui possible, per a que aquest somni tan acariciat des de quasi tres quarts de segle es faci realitat, Barcelona ha hagut de treballar dur des de tots els seus estaments; ha hagut de demostrar tota la seva enorme potència laboral, social i esportiva; exhibir tot el seu immens talent creatiu; i fer-se digna d'un repte que sols poden afrontar les seus dotades d'un esperit especial i quasi excepcional.

Una avançada

Des de 1941 —quan vaig ingressar al periòdic vespertí “La Prensa” després d’haver passat tres anys a “Amanecer” de Saragossa— he estat testimoni directe, periodísticament parlant, de l’enorme i constant esforç de l’esport català i barceloní. Si abans de la nostra Guerra Civil, la Ciutat Comtal ja posseïa en totes les disciplines un clar avantatge sobre la resta d’Espanya, després de 1939 i malgrat tots els problemes que es vivien, inclosos els de la reconstrucció i els derivats d’un terrible conflicte mundial, la condició d’avançada en l’esport no la va perdre mai.

La informació esportiva en premsa era reduïda, escassa i en alguns casos nul·la. La manca de paper obligava els diaris a concentrar en les seves poques planes els temes d’interès que el lector reclamava, reduint l’espai esportiu a notícies molt breus. Existia, això sí, “El Mundo Deportivo” que, nascut el 1906, compensava amb enormes sacrificis i una voluntat admirable les mancances i penes que oferien les informacions esportives.

El sacrifici afectava, virtualment, totes les disciplines, que evitaven el naufragi total amb gasetilles breus i notícies guillotinades. Sols es salvava d’aquesta crema general i inevitable el futbol, que entre els anys 1940-50 ofería a la

difícil vida dels espanyols un respir en les seves preocupacions diàries. Les Corts s'omplien amb els seus 40.000 espectadors i recuperava a poc a poc —després de no poques trabes i una hostilitat oficial que marginaven hàbilment uns directius dels quals encara no se n'ha fet l'elogi merescut— la seva qualitat de catedral catalana del futbol, mentre Sarrià veia desfilar per la seva gespa alguns dels millors jugadors amb què ha comptat la plantilla blanc-i-blava.

Els afeccionats no defallien i no faltaven a qualsevol convocatòria d'interès. Quan les finals de la Copa de 1944, 1945 i 1946 es varen disputar a Montjuïc —amb el Bilbao, el València i el Reial Madrid com a principals protagonistes—, el vell estadi es va omplir a vessar. I el mateix succeïa amb les vetllades atractives de boxa a l'*Olímpia*, el *Prince* i després a les places de braus. Barcelona no fallava mai a la cita i hi era, en el lloc adequat i en el moment precís, per posar de relleu la seva qualitat d'avançada en l'esport espanyol.

L'empenta decisiva

Amb l'acabament de la II Guerra Mundial i amb una progressiva millora de la situació econòmica, l'esport va cobrar a Barcelona i a Catalunya nivells cada cop més alts. Els diaris van créixer en nombre de pàgines i la ràdio començava el seu gran despertar, amb retransmissions en directe que entusiasaven els oients.

Són els moments gloriosos de Luis Romero i el seu mortífer cop d'esquerra al fetge, dels germans Granados en natació, de Bernardo Ruiz i Miquel Poblet a ciclisme, dels apassionants duels entre Gregorio Rojo i Constantino Miranda, en unes proves que feien vibrar Montjuïc, de l'exhibició a Les Corts del famós San Lorenzo de Almagro amb aquell trio central d'atac Farro-Pontoni-Martino que va revolucionar el sentit del futbol ofensiu en el nostre país,

de l'aparició de figures mítiques com César, Zarra i Gainza, i de la multiplicació de proves, concursos i competicions que començaven a tenir els seus públics i els seus seguidors.

Però ni la Volta a Catalunya, ni la Vuelta a Espanya, ni tan sols la conquesta blaugrana d'una Copa del Generalísimo en un partit trepidant, amb pròrroga, enfront l'Athlètic de Bilbao, ni la marxa de la Lliga ni les enceses vetllades pugilístiques, van aconseguir l'impacte popular que va tenir no sols a Barcelona sinó en tota la geografia de la pell de brau, el Campionat d'hoquei sobre patins que es va disputar en el Pavelló d'Esports del carrer Llansà.

D'ell sorgeix no sols un directiu destinat a ser català universal —Joan Antoni Samaranch— sinó un esport mig desconegut que enlluerna les multituds. Durant set dies, a tota Espanya no es parla més que d'hoquei. Els periodistes disparen els seus adjectius encomiàstics sobre Trias, Mas i companyia, i quan a la final es venç Portugal, fins aleshores rei indiscutible de la disciplina, és el deliri col·lectiu. Poques vegades s'ha viscut una nit màgica com aquella. Per primer cop, la ràdio, amb la veu càlida i quasi imantada de Juan Viñas Bona, entra fortament a l'expectació general.

96 Estem a començaments dels 50 quan es produeix un altre fet que cap “fan” blaugrana oblidarà. Fugit d'Hongria, després d'una fantasmagòrica i increïble aventura a través de la nit i de la neu, arriba Ladislao Kubala, un atlètic ros de 21 anys que inscriurà el seu nom amb lletres majúscules en el Llibre d'Or del Barça. De la mà del gran Josep Samitier, el Barcelona aconsegueix superar tots els obstacles que posa aleshores la poderosa Federació Hongaresa —la selecció de la qual dominava de manera sobirana el futbol europeu i mundial—, i la FIFA accepta finalment la seva fitxa com a blaugrana. La influència de Kubala és total, tècnicament i popularment. Les Corts es queda petit i Miró-Sans té la “divina bogeria” de fer el Nou Estadi. El Barcelona es transforma en un conjunt formidable que

encara hagués pogut ser millor sense una obscura confabulació centralista que evita que Alfredo Di Stefano, “la saeta rubia”, pugui alinear-se juntament amb Kubala. (Quan en un encontre, ambdós duen la samarreta blaugrana enfront del club italià del Bolònia, es produeix un d'aquests fenomenals i escassos binomis que s'han donat al món. Quaranta anys després, cap espectador d'aquell xoc ha oblidat la seva bellesa i grandesa).

Amb Kubala i sense ell, el Barcelona, que acapara tota classe de títols, no aconsegueix el títol de campió d'Europa. Ho frega a Berna, davant del Benfica, però acaba perdent en la seva única assignatura que no figura com a aprovada a l'amplíssima col·lecció de trofeus del club. Algun dia serà i tant de bo sigui aquest any olímpic.

Els diaris d'informació general i la ràdio —més tard vindrà la televisió— destinen ja espais destacats a l'esport. Es comença a parlar, i és veritat, d'una activitat social, després lúdica i finalment exigent per a tots els ciutadans. L'anomenat “amateurisme” empeny fort i ja no és sols el futbol el que desperta l'interès general. Estem davant l'empenta definitiva.

Aportació clau

“El Mundo Deportivo” ja no està sol en la seva tasca. Sorgeix “Dicen...”, mentre a Madrid “Marca” fa l'agost amb les cinc victòries consecutives de l'equip blanc a la Copa d'Europa, conduït per un magistral Di Stefano, un velocista Gento i un Puskas genial, i els diaris d'informació general comencen a llençar edicions especials de les seves seccions esportives.

La ràdio té locutors meravellosos i el nom de Miguel Angel Valdivielso es fa aviat famós, igual que els seus companys José Félix Pons o Juan Antonio Fernández.

El tennis inicia un “boom” impressionant. Primer en els diaris, i després a través de les ones. En el programa

dels dissabtes de Radio Nacional de España, “Fantasia”, les emissions del qual es fan en aquell moment des de l'Orfeo de Gràcia, Federico Gallo connecta amb qui escriu això per transmetre les incidències d'un partit de Copa Davis. El Tennis Barcelona —dita també la “pista màgica de Pedralbes”— es torna petit per acollir tota una nova onada de seguidors. Santana, José Luis Arilla, Juan Gisbert, Couder i una mica més tard Manuel Orantes són autèntics herois. Quan es guanya per primer cop a la història EE.UU. després d'un emocionantíssim partit de dobles que dura cinc “sets” i quasi cinc hores dramàtiques, Santana i Arilla surten aixecats com toreros. Espanya arriba dos cops a la finalíssima de la “safata d'argent”. El segon cop, a Brisbane, la televisió ja està en ple apogeu i aconsegueix enllaçar en directe amb les antípodes d'Espanya, el que és una novetat al món. Els encontres s'inicien quasi a les quatre de la matinada, cosa que no impedeix que centenars de milers d'afecionats segueixin les imatges, desafiant la son. No fou com la nit màgica de l'arribada de l'home a la lluna, però sí una fita transcendent per a tota la televisió.

Eurovisió ja està en joc. Les primeres imatges que transmet a Espanya —i que jo comento— corresponen al Concurs de Salts d'Esquí de Garmisch-Partenkirchen (Alemanya), que s'ha constituït en l'esdeveniment més antic, esportivament parlant, que segueix retransmitint TVE.

98 L'Eurovisió no sols apropa Espanya a la resta de països, sinó que aconsegueix acumular una audiència cada cop més creixent. El Tour de França, en directe, és un dels programes més seguits pels telespectadors. El triomf de Federico Martín Bahamontes, a l'edició de 1959, va posar l'esport de les dues rodes en un lloc preeminent en l'atenció dels espectadors. I amb la volta a França arriben altres esdeveniments que van constituir el somni de molts afecionats: la final de la Copa anglesa, el *derby* d'Epsom, la cèlebre Oxford-Cambridge, el Giro d'Itàlia, els Campionats europeus de les més importants disciplines, i... les Olimpíades.

A Toquio, per la diferència horària, encara no es poden connectar en directe els Jocs de 1964. Però es retransmeten, a les hores de màxima audiència, els esdeveniments més importants. A Mèxic, 1968, la transmissió en directe es va produir per primer cop.

La guerra premsa-ràdio-televisió entra en apogeu. Però no és una veritable guerra. La ràdio té l'avantatge de donar la notícia en primer lloc i la televisió de donar-la amb imatges. Però ambdós mitjans són en realitat un aparador fantàstic per a la premsa en general i per als diaris especialitzats en particular. Són els anys en què neixen els enviats especials, que es multipliquen sense parar, a cavall sobretot del futbol, i no sols en l'ordre nacional sinó a l'exterior.

Li correspon, en canvi, al bàsquet l'honor de transmetre per primer cop una emissió des de la URSS, concretament des de Moscou, la seva capital. És un partit entre el TSKA i el Reial Madrid. Per cert, els responsables soviètics es van negar a que l'esdeveniment es donés en directe. Més encara, van prohibir que es gravés a l'escenari del xoc. No va quedar més remei que acceptar l'ordre que es visionés la pel·lícula de l'encontre des d'un obscur i reduït espai de l'aleshores temuda GPU. Ha estat una de les tasques més dures i preocupants d'aquest periodista que, per a més gran inquietud, va haver de desenvolupar una memòria d'elefant per posar el seu comentari dels 200 punts que es van aconseguir en el partit a la banda sonora. Crec que vaig sortir del repte dignament, encara que em posés nerviós la presència a l'habitació de dos individus, enganxats a la meua cadira, muts, enigmàtics, vestits foscament, que van aparèixer i desaparèixer sense creuar una sola paraula. L'entrada i la sortida de la GPU, plena d'homes i dones armats amb metralleta, a cada cantonada i a cada passadís, no va contribuir gaire a la meua tranquil·litat, encara que al final tot acabés com una anècdota per contar en el futur.

Havia fet el viatge amb l'expedició el duc de Cadis. I a la tornada, l'avió va fer escala a Ginebra, on a la sala de VIPs es trobava la reina Victòria Eugènia de Battenberg, l'àvia d'Alfons de Borbó, per saludar afectuosament el seu nét i dirigir unes paraules cordials a la resta de components del grup. Tenia l'esposa d'Alfons XIII un posat majestuós que em va impressionar, i emanava una bondat i una noblesa impressionants.

Un somni complert

Des de nen, la meva gran afecció era l'esport. I el meu somni, parlo dels anys 30, semblava quelcom quimèric. Era el de veure un espanyol convertit en campió olímpic i que un dia els Jocs Olímpics es celebressin en el meu país.

El febrer del 1972, un matí de neu i vent, amb un fred que tallava l'alè, vaig veure realitzat el meu primer somni. Un espanyol de 22 anys, Paquito Fernández Ochoa, guanyava l'*slalom* especial batent a la resta de favorits. Em va correspondre l'honor de retransmetre aquella fita. Curiosament no vaig estar present a la primera mànega en la qual Paquito fou el primer, doncs les disposicions del programa de TVE no incloïa la transmissió d'aquell "slalom". A les onze del matí, em va trucar urgentment Tomàs Garcia Arnalot, responsable del nostre grup televisiu. "Agarra un coche, ahora mismo y sal como una bala para el monte, Paquito ha ganado la primera manga".

100

Amb el cor palpitant, vaig marxar corre-cuita. El cotxe em va deixar a un quilòmetre del meu lloc de transmissió. Enmig de la tempesta, respirant dificultosament, vaig accedir al meu lloc de comentarista. El minut de descens de Paquito em va semblar etern. Quasi em quedo gelat quan el famós esquiador va tenir un petit error que gairebé el fa sortir de la pista. Però va reaccionar, va arribar a la meta i quan pel marcador veig que havia estat el segon a la mà-

nega i guanyador absolut, de poc se'm trenca la veu. Estava contribuint, una mica, amb orgull però sense cap presumptió fanàtica, a fer història de l'esport espanyol. Quan Juan Gich, aleshores delegat nacional d'esports, va arribar a la cabina i em va abraçar, quasi plorava d'emoció.

El segon somni complert fou un dia d'octubre de 1986, inoblidable, omnipresent des d'aleshores. Ens trobàvem un munt de periodistes espanyols en el saló d'actes del Palau Beau Lieu de l'hermosa ciutat de Lausana, esperant amb el cor en un puny que s'anunciés la decisió del Comitè Executiu del COI sobre la ciutat que havia de ser escenari dels Jocs de 1992. Sabíem, intuïem més aviat, que Barcelona podia ser la ciutat afortunada. Però els seus rivals, sobretot París, eren molt forts.

Quan Joan Antoni Samaranch, de peu, al mig de l'escenari, va començar a desembolicar la papereta on figurava el nom elegit, l'emoció i el silenci podien tallar-se. Ajustant-se una mica les ulleres, Samaranch va llegir, primer per a ell, mut, el nom, i després amb una entonació en la que la serenitat es dividia al nostre entendre amb una alegria interior immensa, va aixecar lleument la veu i pronuncià cadenciosament la paraula màgica que tots esperàvem: *Bar-sa-lo-na*.

Aquell instant, quasi frenètic de tensió, amb les llàgrimes lluitant per sobreposar-se a la nostra objectivitat periodística, em recordava, en certa manera, el succeït sis anys abans la vigília de la inauguració dels Jocs Olímpics de Moscou 80, quan es va procedir a l'elecció del nou president del COI, per tal de substituir Lord Killanin, el multimilionari i ros escocès. Aquell matí ens apretàvem també els enviats especials de mig món, al peu de l'escalinata del Palau dels Sindicats, a l'espera de conèixer el nom seleccionat. Quan a dalt de tot, Lord Killanin va pronunciar el nom de Samaranch, venia a complir-se un llarg i difícil desig: veure un català transformant en un dels homes més

carismàtics de la terra, presidint més països dels que té l'ONU, i amb un poder de cap d'estat que el compara amb qualsevol líder mundial.

Aquell prim pugilista que vam veure un dia lluitar al "Price", aquell seleccionador nacional d'hoquei sobre patins que havia donat el primer títol mundial a Espanya, aquell representant inquiet, imaginatiu i pragmàtic al mateix temps, de la Delegació Nacional d'esports a Catalunya, aquell delegat nacional que va deixar una profunda petja a tota Espanya, aquell president de la Diputació de Barcelona que va saber portar el difícil i honorable lloc carregat de tradició i senyoratge, aquell primer ambaixador d'Espanya a Moscou, aquell home amb tenacitat, constància, treball i talent havia anat escalant els llocs més rellevants del COI i acabava de donar el pas decisiu: era el cap de l'esport mundial.

Decepcions i alegries

102

Naturalment que al llarg de cinquanta anys de córrer milions de quilòmetres, de trepitjar els cinc continents, d'anar donant tombs per paradors, restaurants i hotels de mig món, és difícil fer un balanç d'alegries i decepcions, sobretot quan el periodista objectiu i imparcial —i jo em preuo d'intentar ser-ho— està cuirassat contra allò que sigui expansió interior i íntima i està obligat a fer front a aquells esdeveniments amb absolut respecte per la meua professió. El que queda, després d'un rentat intens d'afectes i simpaties, és el fet real del que ha succeït, no del que hauria d'haver passat.

De totes maneres, tot esdeveniment deixa un impacte al que és difícil sostreure's. Com oblidar la mà de Maradona —"la mano de Dios"— amb la que el genial "Pelusa" va aconseguir el gol definitiu de la final del Mundial de Mèxic de 1986? Com no recordar la catedral de Wembley en aquella final Anglaterra-Alemanya de 1966, quan Angla-

terra es va adjudicar el triomf amb un gol fantasma que encara ara es discuteix? Com marginar aquells primers triomfs del fantàstic i aleshores joveníssim Severiano Ballesteros dels anys 70?. Com no seguir sentint l'emoció de trepitjar els *links* de St. Andrews, el temple del golf mundial? Com menyspreuar la volta d'honor del "àguila de Toledo" en el Parc dels Prínceps, després de la seva fenomenal cavalcada en el Tour de 1959? Com marginar les emocions d'aquells grans premis d'automobilisme de Peña Rhin quan Fangio començava la seva apoteosi de pilot número 1? Com no tenir present aquella final de basquet dels JJ.OO. de Los Angeles, quan Espanya va plantar cara a les estrelles dels EE.UU.? I així un llarg etcètera, però no voldria caure en el barroquisme excessiu dels records.

Sempre he cregut que la dita mala sort és sols una expressió justificativa o de desfogament dels que perden, doncs la veritat és que sempre quanyen els millors. Només un cop a la meua vida vaig tenir la impressió que aquest criteri trontollava. Va ser a la final de la Copa d'Europa a Berna, el 1961. El Barcelona va perdre davant el Benfica després d'una sèrie de fets desafortunats que és difícil, per no dir impossible, que es repeteixin. Ja que la trista final de Sevilla, contra l'Steaua, quasi vint anys després, no fou cosa de desgràcia sinó més aviat lamentable per la incapacitat blaugrana i pels canvis esbojarrats de Terry Venables.

La meua llarga marxa periodística a través de premsa, ràdio i televisió m'ha proporcionat evidentment una visió àmplia de l'esport i una perspectiva més aviat freda i serena dels esdeveniments. L'avantatge de l'informador sobre l'"hincha" és que aquest va a veure sempre guanyar el seu equip mentre el primer, desposeït de passions, va a veure qui juga millor.

No he fet massa amics entranyables entre els esportistes. Potser Kubala, César, Ballesteros i Santana siguin l'excepció. Apart que m'enorgulleixi amb el meu llarguís-

sim coneixement i afecte de Joan Antoni Samarach, Paco Platon, Anselm López, Miro-Sans i una sèrie reduïdíssima de dirigents. La veritat és que l'amistat, vulguis o no, pressiona l'opinió d'un, de manera que en els moments d'elecció, sempre he cregut que la millor fórmula —tant ètica com sentimental— és no escriure malament d'un amic quan no té encert, en lloc de cercar-li arguments sofisticats de precària defensa.

Molts m'han preguntat sobre qui ha estat la figura estel·lar de l'esport espanyol durant aquest mig segle que he tingut la fortuna de viure de prop. La resposta és que no ho sé. Entenc que cada disciplina ha tingut els seus herois, i resulta perillós establir comparacions de jerarquització entre ells. Sí puc dir que els més grans jugadors de futbol sobre els que he escrit o parlat són Pelé, Puskas, Di Stefano i Kubala; que en tennis crec que ningú ha superat la qualitat de Rod Laver ni el canell prodigiós de Manolo Santana; que al golf, al marge de Jack Nicklaus, "l'ós daurat", pocs poden accedir a la categoria i al talent de Severiano Ballesteros; que Bahamontes i Miquel Poblet han estat cas a part en el ciclisme; que ningú ha pilotat millor que Fangio; que Ángel Nieto ha estat, com Giacomo Agostini, els motociclistes més destacats durant dècades; que Kareem Abdul-Jabbar i Larry Bird encapçalen la llarga llista de jugadors de bàsquet d'èlit com Michael Jordan o "Magic" Johnson; i així podríem seguir donant opinions que són, és clar, absolutament personals i —per tant— subjectes a l'error —perquè la veritat absoluta no existeix, excepte en Déu— i per tant hi ha tantes veritats com angles subjectius a l'hora d'enfocar qualsevol assumpte o persona.

104

Acabaré aquest llarg, i espero que no tediós, escrit dient que el perdidisme ha estat la meva vida, fins el punt que el dia que no l'exerceixi, més o menys intensament, és que hauré mort. I com a afegitó final diré que estic content d'haver estat periodista i que, malgrat les limitacions econòmiques que es deriven de la seva pràctica, ho tornaria a fer si la història es repetís. És una hermosa professió que, realment, no té preu. ■